

سیرت جاودانه

ترجمه و تلخیص کتاب الصحیح من سیرة النبی الاعظم (ص)

دکتر محمد سپهری

(جلد اول)

شناسنامه پژوهشی اثر

عنوان طرح نامه : سیرت جاودانه

ترجمه و تلخیص: الصحیح من سیرة النبی الاعظم (ص)

پژوهشکده: فرهنگ و مطالعات اجتماعی ، گروه علمی: تاریخ و تمدن ، مترجم: دکتر محمد سپهری ،

ناظر علمی: محمد امیر شیخ توری

موضوع اصلی: تاریخ اسلام

موضوع فرعی: زندگانی و سیره رسول اکرم (ص)

مدت انجام تحقیق: ۲ سال

سیرت جاودانه

ترجمه و تلخیص کتاب الصحیح من سیرة النبی الاعظم (ص)

علامه سید جعفر مرتضی عاملی

مترجم: دکتر محمد سپهری

ناشر: سازمان انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی

لیتوگرافی، چاپ و صحافی: سازمان چاپ وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی

چاپ اول: ۱۳۸۴

شمارگان: ۱۲۰۰ نسخه

قیمت دوره: ۱۲۵۰۰ تومان

شابک (دوره): ۵ - ۳۰ - ۸۳۵۲ - ۹۶۴

شابک (چ ۱): ۶ - ۱۸ - ۸۳۵۲ - ۹۶۴

حق چاپ برای ناشر محفوظ است

عاملی، جعفر مرتضی، ۱۹۴۴ م - Amili, Jafar Murtaza

سیرت جاودانه: ترجمه و تلخیص کتاب الصحیح من سیرة النبی الاعظم (ص) / جعفر مرتضی

عاملی؛ مترجم محمد سپهری. - تهران: پژوهشگاه فرهنگ اندیشه اسلامی، ۱۳۸۴. ج. ۱

ISBN 964-8352-31-3 ریا ۱۲۵۰۰

عنوان اصلی: الصحیح من سیرة النبی الاعظم (ص)

فهرست نویسی براساس اطلاعات فزیا

کتابنامه.

۱. محمد (ص)، پیامبر اسلام، ۵۴ قبل از هجرت - ۱۱ ق. - سرگزشتنامه، ۲. اسلام -

تاریخ - از آغاز تا ۴۱ ق.، القه، سپهری، محمد، ۱۳۴۴، مترجم، دب. پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی، ج. عنوان

۲۹۷/۸۳ BP ۲۲ ۹/ ۲ ع ۲۰۴۱

کتابخانه ملی ایران ۴۳۱۵۱ - ۸۳ م

فهرست

پیشگفتار.....	۱۹
سخن نخست.....	۲۱
بخش اول - مباحث مقدماتی.....	۲۷
فصل اول - پیغمبر (ص) در روایات مکتب خلافت.....	۲۹
صفات پیامبر (ص).....	۲۹
فصل دوم - سیاست‌های ریشه‌کنی.....	۳۷
۱. اسوه و قدوه.....	۳۷
۲. منع از تدوین حدیث.....	۴۲
أ. منع از حدیث در عهد رسول خدا (ص).....	۴۲
ب. منع از حدیث پس از رحلت پیغمبر (ص).....	۴۳
فصل سوم - شخصیت‌های جایگزین.....	۴۹
مفتیان پس از خلفای نخستین.....	۵۳
شیوه‌های دیگر.....	۵۵
أ. تشویق شعر و شاعران.....	۵۶
ب. آموزش انساب.....	۵۷
ج. اهل کتاب، جایگزین نمونه و موقوت‌تر.....	۵۸

۱. اجازه کلی ۶۱
۲. تورات خوانی ۶۲
۳. ترویج علم آموزی از اهل کتاب ۶۲
۴. ارجاعات صریح ۶۳
- شاگردان کعب الاحبار ۶۳
- رشوه‌های کعب ۶۵
- أ. کعب الاحبار و خلافت علی (ع) ۶۵
- ب. لقب فاروق ۶۶
- ج. تمجید کعب الاحبار از ابوهریره ۶۶
- د. کعب الاحبار و ابن عباس ۶۶
- ه. تمجید کعب الاحبار از پسر عمرو عاص ۶۷
- فصل چهارم - نقش قصه‌گویان در تاریخ اسلام ۶۹
۱. قصه و قصه‌گویی در مکتب خلافت ۷۰
- أ. قصه‌گویی یک منصب رسمی ۷۱
- ب. حاکمان و قصه‌گویان ۷۴
- ج. قصه‌گویان در خدمت سیاست ۷۶
- د. جسارت و نفوذ قصه‌گویان ۷۷
- ه. چهره حقیقی قصه‌گویان ۷۹
۲. قصه و قصه‌گویی در مکتب امامت ۸۲
- أ. ائمه (ع) و تدوین و روایت حدیث ۸۳
- ب. موضع ائمه (ع) در قبال اسرائیلیات ۸۴
- ج. شیعه، رویارویی با اسرائیلیات ۸۵
- د. علی (ع) و رویارویی با قصه‌گویان ۸۷

ه. انمه اطهار(ع) و رویارویی با قصه گویان.....	۸۹
و. بیروان خطّ علی(ع).....	۹۰
ز. شرط قصه گویی.....	۹۲
ح. امتحان قصه گویی.....	۹۳
فصل پنجم - انگیزه ها و اهداف.....	۹۵
۱. مقام خلیفه.....	۹۵
۲. تنگناهای سخت.....	۹۶
۳. تأثیرپذیری از اهل کتاب.....	۹۹
۴. کینه توزی و دشمنی با علی(ع).....	۱۰۰
فصل ششم - آثار و نتایج.....	۱۰۳
فصل هفتم - معیارهای حفظ انحراف.....	۱۱۹
فصل هشتم - معیارها و ضوابط پژوهش علمی.....	۱۴۹
ابزار پژوهش علمی.....	۱۴۹
بخش دوم - پیش از بحث.....	۱۶۱
فصل اول - پیش از ولادت پیامبر(ص).....	۱۶۳
۱. ویژگی های جغرافیایی شبه جزیره عربی.....	۱۶۳
۲. شهرنشینی در شبه جزیره عربی.....	۱۶۴
۳. اوضاع اجتماعی مردم عرب.....	۱۶۵
۴. زن در عصر جاهلی.....	۱۶۶
۵. علوم عرب.....	۱۶۷
۶. ویژگی ها و خصوصیات عرب.....	۱۶۹
أ. مهمانداری و بخشنده گی.....	۱۶۹
ب. حمیت و عصیت.....	۱۷۰

- ج. شجاعت ۱۷۱
- د. شهامت، بی باکی و سرعت عمل ۱۷۱
- ه. غرور و عزت ۱۷۲
- و. وفای به عهد ۱۷۲
۷. بنای مکه ۱۷۳
- أ. بنای کعبه ۱۷۳
- ب. دعای ابراهیم ۱۷۴
- ج. تقدیس کعبه ۱۷۵
- د. کعبه و بت‌ها ۱۷۷
- ه. سرپرستی کعبه ۱۷۸
- فصل دوم - دوران کودکی و جوانی پیامبر(ص) ۱۸۱
۱. نسب پیامبر(ص) ۱۸۱
۲. ایمان پدران پیامبر(ص) ۱۸۱
- أ. پدر ابراهیم ۱۸۴
- ب. توجیه شگفت ۱۸۷
۳. میلاد پیامبر(ص) ۱۸۸
- أ. زادگاه پیامبر(ص) ۱۸۸
- ب. دوران شیرخوارگی ۱۸۹
- ج. چرا بادیه؟ ۱۸۹
۴. برادران رضاعی پیامبر(ص) ۱۹۰
۵. درگیری دایه‌ها ۱۹۲
۶. داستان شق صدر ۱۹۳
۷. فقدان پدر و مادر ۱۹۷

۱۹۸	۸. کفالت و سرپرستی پیامبر(ص)
۱۹۹	۹. سفر نخست پیامبر(ص) به شام
۲۰۲	۱۰. شیبانی و گوسفندچرانی
۲۰۴	۱۱. سفر دوم پیامبر(ص) به شام
۲۰۷	فصل سوم - ازدواج با خدیجه (س)
۲۰۷	۱. مراسم خواستگاری
۲۰۹	۲. مهریه خدیجه
۲۱۰	۳. سنّ خدیجه به هنگام ازدواج
۲۱۲	۴. یتیم قریش، افسانه رسوا
۲۱۴	۵. ثروت خدیجه
۲۱۴	۶. خدیجه در میان زنان قریش
۲۱۵	۷. ازدواج‌های قبلی خدیجه؟
۲۱۸	۸. دو همسر عثمان
۲۲۱	۹. زینب دختر پیامبر(ص) یا پرورده او؟
۲۲۳	۱۰. رقیبان علی(ع)
۲۲۳	۱۱. هند ابن ابی هاله
۲۲۷	فصل چهارم - از ازدواج تا بعثت
۲۲۷	۱. حضور پیامبر(ص) در جنگ فجار
۲۲۹	۲. حلف الفضول
۲۳۰	أ. امویان و حلف الفضول
۲۳۲	ب. اهداف و انگیزه‌های حلف الفضول
۲۳۳	۳. تولد امیرالمؤمنین علی(ع)
۲۳۵	ولادت علی(ع) در کعبه

۲۳۷	۴. تجدید بنای کعبه.....
۲۳۸	نصب حجر الاسود.....
۲۳۹	۵. ولادت فاطمه (س).....
۲۴۳	بخش سوم - از بعثت تا هجرت به حبشه.....
۲۴۵	فصل اول - بعثت.....
۲۴۵	۱. دین پیامبر (ص) پیش از بعثت.....
۲۴۷	۲. بعثت.....
۲۴۸	أ. تاریخ بعثت و چگونگی نزول قرآن.....
۲۵۰	ب. دیدگاه ما.....
۲۵۳	ج. آغاز وحی.....
۲۵۵	فصل دوم - روایات آغاز وحی.....
۲۵۵	۱. آغاز وحی در روایات مکتب خلافت.....
۲۶۰	۲. بررسی روایات آغاز وحی.....
۲۶۱	أ. سند روایات.....
۲۶۳	ب. تناقض آشکار روایات.....
۲۶۳	ج. فشار تا سر حد مرگ.....
۲۶۵	د. ترس پیامبر (ص) و نقش ورقه و خدیجه.....
۲۶۶	ه. نقش اهل کتاب.....
۲۷۱	۳. دیدگاه درست.....
۲۷۷	فصل سوم - دعوت پنهانی.....
۲۷۷	۱. نخستین مسلمان.....
۲۸۱	۲. خدیجه نخستین زن مسلمان.....
۲۸۱	۳. سبقت ابوبکر.....

۴. دعوت پنهانی.....	۲۸۵
أ. مراحل دعوت.....	۲۸۵
ب. دعوت پنهانی.....	۲۸۶
ج. خانه ارقم.....	۲۸۷
د. واکنش قریش.....	۲۸۸
۵. مسلمانی ابوذر غفاری.....	۲۸۹
فصل چهارم - اسراء و معراج.....	۲۹۱
۱. تاریخ اسراء و معراج.....	۲۹۱
۲. اسراء و معراج در خواب یا بیداری؟.....	۲۹۴
۳. اسراء و معراج در قرآن.....	۲۹۷
فصل پنجم - انذار خویشاوندان.....	۳۰۱
۱. حدیث يوم النذار.....	۳۰۱
مطابق روایت اسکافی.....	۳۰۲
ابن تیمیه و حدیث يوم النذار.....	۳۰۳
۲. نکاتی مهم درباره حدیث انذار.....	۳۰۸
أ. روایات نادرست.....	۳۰۸
ب. جانشینی پیامبر(ص) در خانواده‌اش.....	۳۱۰
ج. چرا انذار خویشاوندان؟.....	۳۱۰
د. علی(ع) در يوم الانذار.....	۳۱۱
ه. موضع ابولهب.....	۳۱۲
و. انذار چرا؟.....	۳۱۳
ز. سخن پیامبر(ص) در يوم الانذار.....	۳۱۵
ح. برادر و وصی.....	۳۱۶

فصل ششم - دعوت علنی.....	۳۱۷
۱. مأموریت جدید.....	۳۱۷
۲. مذاکرات بی‌ثمر.....	۳۱۹
أ. مرحله نخست.....	۳۱۹
ب. مرحله دوم.....	۳۲۰
ج. مرحله سوم.....	۳۲۰
۳. پس از شکست مذاکرات.....	۳۲۱
۴. شکنجه‌های طاقت فرسا.....	۳۲۳
۵. نخستین شهید اسلام.....	۳۲۴
۶. در جستجوی پناهگاه.....	۳۲۶
۷. هجرت به حبشه.....	۳۲۸
أ. امیر مهاجران.....	۳۳۰
ب. نخستین مهاجر.....	۳۳۰
ج. رقت عمر.....	۳۳۱
د. هجرت ابوبکر.....	۳۳۱
۸. تلاش نومیدانه قریش.....	۳۳۴
۹. شورش علیه نجاشی.....	۳۳۷
۱۰. افسانه غرانیق.....	۳۳۸
حقیقت امر.....	۳۴۵
بخش چهارم - از مسلمانی حمزه تا بیعت عقبه.....	۳۴۷
فصل اوّل - مسلمانی حمزه و عمر.....	۳۴۹
۱. مسلمانی حمزه.....	۳۴۹
۲. مسلمانی عمر.....	۳۵۲

۳۵۶.....	ا. زمان
۳۶۰.....	ب. فاروق
۳۶۰.....	ج. خواندن عمر
۳۶۲.....	د. شوکت اسلام
۳۶۴.....	ه. نزول آیه
۳۶۵.....	فصل دوم - شعب ابوطالب
۳۶۵.....	۱. محاصره اقتصادی و اجتماعی
۳۶۷.....	ا. ثروت خدیجه و شمشیر علی (ع)
۳۷۰.....	ب. حکیم بن حزام
۳۷۱.....	۲. شق القمر
۳۷۴.....	گفتاری اجمالی در مورد شق القمر
۳۸۵.....	۳. نقض پیمان
۳۸۷.....	۴. پس از نقض پیمان
۳۸۷.....	۵. نمایندگان نصارا
۳۸۹.....	فصل سوم - ابوطالب، مؤمن قریش
۳۸۹.....	۱. دورانیشی و ایمان ابوطالب
۳۹۰.....	۲. مواضع ابوطالب (ره)
۳۹۲.....	۳. فداکاری‌های ابوطالب (ره)
۳۹۵.....	۴. در فراق ابوطالب و خدیجه
۳۹۹.....	فصل چهارم - هجرت به طائف
۳۹۹.....	۱. در جستجوی پناهگاه
۴۰۰.....	۲. هجرت به طائف در کلام مورخان
۴۰۲.....	ا. عداس

- ب. پناهندگی ۴۰۳
- ج. موقعیت طائف ۴۰۴
- د. نتایج سفر ۴۰۵
- فصل پنجم - دعوت قبایل و بیعت عقبه ۴۰۷
۱. خشک‌سالی و دعای پیغمبر (ص) ۴۰۷
۲. دعوت قبایل ۴۰۸
۳. دعوت فرزندان عامر بن صعصعه ۴۰۹
- أ. منصب امامت ۴۱۰
- ب. کوتاه‌بینی در هدف ۴۱۱
- ج. دین و سیاست ۴۱۲
۴. دستاوردهای دعوت از قبایل ۴۱۲
۵. ازدواج پیامبر (ص) با سوده و عایشه ۴۱۳
- أ. سن عایشه ۴۱۴
- ب. زیبایی و محبوبیت عایشه ۴۱۴
۶. اسلام در مدینه ۴۱۶
- أ. پیشگویی‌های اهل کتاب ۴۱۸
- ب. درگیری‌های اوس و خزرج ۴۱۸
- ج. تعالیم سهل و آسان ۴۱۹
- د. مردم یشرب و اهالی مکه ۴۲۰
۷. بیعت نخست عقبه ۴۲۱
۸. بیعت دوم عقبه ۴۲۲
- أ. نقش عباس در بیعت عقبه ۴۲۴
- ب. دوازده نقیب ۴۲۶

بخش پنجم - از مکه تا مدینه	۴۲۹
فصل اوّل - مقدمات هجرت	۴۳۱
۱. اهداف و انگیزه‌ها	۴۳۱
۲. راز انتخاب مدینه	۴۳۳
۳. پیمان برادری مهاجران	۴۳۶
۴. آغاز هجرت	۴۳۷
فصل دوم - هجرت رسول خدا (ص)	۴۳۹
۱. توطئه شوم	۴۳۹
۲. علی (ع) در بستر پیغمبر (ص)	۴۴۱
۳. قریش در جستجوی پیغمبر (ص)	۴۴۳
أ. هزینه‌های هجرت	۴۴۴
ب. برترین الگوی جانبازی	۴۴۵
ج. قریش و علی (ع)	۴۴۵
۴. آیه غار	۴۴۷
۵. جانبازی در راه خدا	۴۵۰
۶. در راه مدینه	۴۵۲
۷. کرامات درخشان	۴۵۴
۸. هجرت امیر المؤمنین (ع)	۴۵۵
۹. سیاست حکیمانه	۴۵۹
۱۰. استقبال از رهبر	۴۶۰
بررسی و مناقشه	۴۶۱
أ. ثنیہ الوداع در جهت شام	۴۶۱

- ب. استدلال شگفت ۴۶۲
- ج. رقص آستین ۴۶۳
۱۱. نفاق در مکه ۴۶۳
- فصل سوم - از قباء تا مدینه ۴۶۹
۱. پیامبر (ص) در قباء ۴۶۹
- ا. تأسیس مسجد قباء ۴۷۰
- ب. نماز جمعه در قباء ۴۷۱
۲. ورود پیامبر (ص) به مدینه ۴۷۲
۳. منزل پیامبر (ص) در مدینه ۴۷۴
۴. مسلمانی عبدالله بن سلام ۴۷۵
- دو نکته مهم ۴۷۹
- فصل - چهارم پیش از استقرار در مدینه ۴۸۱
۱. بازگشت مهاجران حبشه ۴۸۱
۲. عایشه در خانه پیامبر (ص) ۴۸۳
- ا. استدلال جالب ۴۸۳
- ب. آغاز دوره‌ای جدید ۴۸۴
۳. آیه صلح ۴۸۵
۴. مسلمانی سلمان ۴۸۶
۵. گرده‌پاشی نخل ۴۸۸
- بخش ششم - از ورود به مدینه تا پایان جنگ بدر ۴۹۱
- فصل اول - اقدامات زیربنایی در مدینه ۴۹۳
۱. تأسیس تاریخ هجری ۴۹۳
- ا. تاریخ هجری به روایت مورخان ۴۹۴

- ب. دیدگاه برتر ۴۹۶
- ج. محرم، آغاز سال هجری ۴۹۷
- د. موافقان دیدگاه ما ۵۰۰
- ه. دیدگاه سهیلی ۵۰۳
- و. مستند دیدگاه ما ۵۰۵
- ز. بازگشت به آغاز ۵۱۹
۲. بنای مسجد مدینه ۵۲۱
- أ. پرداخت قیمت زمین ۵۲۲
- ب. سنگ‌های خلافت ۵۲۳
- ج. عثمان و عمار ۵۲۵
- د. مشارکت پیامبر(ص) ۵۲۸
- ه. مشارکت فعال زنان در ساخت مسجد ۵۲۹
- و. نماز جماعت زنان ۵۲۹
۳. پیمان برادری مهاجران و انصار ۵۳۰
- أ. شمار برادران ۵۳۲
- ب. برادری افراد همانند ۵۳۳
- ج. برادری علی(ع) ۵۳۴
۱. ابوتراب ۵۳۵
۲. حدیث خلّت ۵۳۶
- د. برادری سلمان ۵۳۶
- انکار اخوت ۵۳۷
- ه. در سایه سار برادری ۵۴۲
۱. جایگزین مناسب‌تر ۵۴۲

- ۵۴۳ ۲. بالا بردن مناسبات انسانی
- ۵۴۳ ۳. نقش برادری در سازندگی
- ۵۴۵ ۴. منشور حکومت مدینه، مرزبندی روابط
- ۵۴۶ ا. متن سند
- ۵۵۳ ب. بررسی سند
- ۵۶۱ ۵. عهدنامه حسن همجواری
- ۵۶۳ فصل - دوم تشریع احکام
- ۵۶۳ ۱. تشریع اذان
- ۵۶۶ ا. فزونی یا کاستی؟
- ۵۶۸ ب. بدعت
- ۵۶۹ ۲. افزایش رکعات نماز
- ۵۷۰ ۳. تشریع زکات اموال
- ۵۷۲ ۴. تشریع زکات فطریه
- ۵۷۳ ۵. تشریع روزه
- ۵۷۷ فصل - سوم غزوه‌ها و سریه‌های پیش از بدر
- ۵۷۷ ا. فرار از میدان جنگ
- ۵۷۸ ب. سفارش پیامبر (ص) به سریه‌ها
- ۵۷۹ ۱. سریه‌ها
- ۵۸۲ ۲. غزوه‌ها
- ۵۸۳ ۳. هدف سریه‌ها
- ۵۸۴ ا. پیمان‌ها و قرارهای صلح و ترک مخاصمه
- ۵۸۴ ب. اعمال فشار بر قریش
- ۵۸۵ ۴. توصیه‌های پیغمبر (ص) به سریه‌ها

۵. فقط مهاجران ۵۸۶
- أ. وظیفه انصار، یاری پیامبر (ص) در خانه ۵۸۶
- ب. مسأله جنگ و صلح ۵۸۷
- ج. شرایط خاص انصار ۵۸۷
- د. وضعیت روانی مهاجران ۵۸۸
- ه. مردم عرب و خون ۵۸۹
- و. انصار و جنگ ۵۸۹
- فصل - چهارم جنگ بدر بزرگ ۵۹۱
۱. تلاش ناموفق قریش ۵۹۱
۲. حادثه به روایت مورخان ۵۹۲
- أ. خواب عاتکه ۵۹۵
- ب. اختلاف قریش ۵۹۷
۳. شورای جنگی ۵۹۹
- أ. رایزنی پیغمبر (ص) با یاران ۶۰۱
- ب. جنگ با قریش ۶۰۲
- ج. تربیت روانی ۶۰۳
- د. نگاهی به دیدگاه‌ها ۶۰۳
- ه. شادمانی و سرور پیغمبر (ص) ۶۰۴
۴. عده و غده ۶۰۷
- أ. مسلمان ۶۰۷
- ب. مشرکان ۶۰۸
- ج. آرایش سپاه ۶۰۸
- د. آرامش قبل از طوفان ۶۰۹

- ه. سایه بان یا جایگاه ویژه ۶۱۱
- و. مبارزخواهی ۶۱۳
۱. خشم رسول خدا (ص) درباره ابوطالب ۶۱۵
۲. آغاز نبرد با افراد خانواده ۶۱۵
۳. حق مسلمانان ۶۱۶
- ز. اوج درگیری ۶۱۷
- ح. فرشتگان در بدر ۶۱۷
- ط. پایان جنگ ۶۱۸
۴. تقسیم غنائم ۶۱۹
۵. متخلفان و غنائم بدر ۶۲۲
- أ. طلحة بن عبیدالله تیمی، و سعید بن زید عدوی ۶۲۲
- ب. عثمان بن عفان ۶۲۳
- ج. غارت فضایل ۶۲۴
۶. سرانجام اسیران بدر ۶۲۵
- رای درست ۶۳۲
- أ. ناله عباس در زنجیر ۶۳۳
- فدیه و مسلمانی عباس ۶۳۳
- ب. توطئه و ترور ۶۳۷
- ج. گردن بند خدیجه، آزادی زینب ۶۳۸
- د. فدک و گردن بند ۶۴۰
- ه. فدیه فرهنگی ۶۴۰
- و. رفتار با اسیران ۶۴۲
- ز. سوده دختر زمه ۶۴۲

۷. دستاورد غرور ۶۴۳
۸. مژده فتح ۶۴۴
۹. نتایج جنگ بدر ۶۴۵
۱۰. قهرمان بدر ۶۴۵
۱۱. کشته‌های قریش در چاه بدر ۶۴۸
۱۲. پاسدار پیغمبر (ص) ۶۴۸
۱۳. جنگ سرنوشت ۶۵۰
۱۴. امداد فرشتگان ۶۵۰
۱۵. شهدای انصار ۶۵۷
- فهرست اعلام ۶۵۹

پیشگفتار

انسان به‌طور فطری کمال‌جو و الگوخواه است. الگوپذیری انسان تا به‌جایی است که بدون اسوه، راه به کمال نمی‌برد. انسان در پی نمونه کامل و اسوه کمال‌یافته برتر است و از این‌رو به شناخت سیره، راه و روش، و زندگانی انسان‌های کامل و برجسته چون پیامبران، اولیاء، امامان و انسان‌های پاک‌باخته و متکامل محتاج است.

در پاسخ به همین نیاز فطری انسان برای اسوه‌طلبی و الگوخواهی است که قرآن به‌عنوان کتاب هدایت و برنامه زندگی متعالی، و پاسخگوی نیازهای فطری انسان، با معرفی الگوهای خوب و بد در همه زمینه‌ها و شناسایی اصول ارزشی هر کدام، پیامبر اکرم (ص) را کامل‌ترین الگو و اسوه حسنه همه انسان‌ها در همه دوران‌ها معرفی می‌کند تا آنان که در جستجوی حق و حقیقت، و رستگاری هستند، در پیمودن راه کمال، از او پیروی کنند:

لقد کان لکم فی رسول الله اسوة حسنة لمن کان یرجو الله و الیوم الآخر (احزاب/ ۲۱).

امام علی (ع)، رسول خدا (ص) و خاندان حضرت را اسوه‌های کامل و شایسته پیروی معرفی و الگوپذیری از آن حضرت را بر همگان کافی دانسته است. (نهج البلاغه، خطبه ۱۶۰)

مسلمانان چونان پیروان عاشق و علاقمند پیغمبر اکرم (ص) کوشیده‌اند تا مگر با تأسی و اقتدای به این الگوی برتر و سرمشق نیکو، راه رستگاری یابند و قله‌های کمال را درنوردند. از این‌رو اهتمام و عنایت ویژه‌ای به تدوین سیره و زندگانی آن حضرت نشان داده‌اند. چنان‌که مکاتب و سبک‌های گوناگونی در این زمینه وجود دارد و کتاب‌های بی‌شماری رونق‌بخش کتابخانه اسلامی، در بخش زندگانی و سیره رسول خدا (ص) بوده و هست و هر کدام ویژگی و شیوه خاص خود را دارد.

کتاب: الصحیح من سیرة النبی الاعظم (ص)، علاوه بر تبیین سیره و زندگانی رسول خدا (ص) به مثابه یک منبع ذی‌قیمت معرفت‌شناختی که مسلمانان می‌توانند

همه اعمال، رفتار و گفتار خود را از آن الگوبرداری کنند، به نقد و ارزیابی عالمانه حدیث در حوزه تاریخ و سیره می پردازد. نویسندگان دانشمند این کتاب، علامه سید جعفر مرتضی عاملی که آثار قابل تقدیر دیگری نیز در همین حوزه دارد، بی تردید کتاب حاضر خود را به جهاتی کامل ترین، مفصل ترین و محوری ترین پژوهش خویش در قلمرو نقد و ارزیابی حدیث قرار داده است. الصحیح، از سوی محافل علمی مورد توجه اندیشمندان حوزه و دانشگاه قرار گرفته جایزه کتاب سال جمهوری اسلامی ایران را در این بخش به خود اختصاص داده است. نویسندگان علاوه بر سبک ویژه در سیره نگاری که بر آموزه های کلامی و نقد و ارزیابی حدیث در حوزه تاریخ مبتنی است، در این زمینه اصول و مبانی راهبردی نوینی به خواننده ارائه می دهد؛ دیدگاه های ابتکاری ارزشمندی در شماری از حوادث و وقایع مهم و سرنوشت ساز تاریخ اسلام دارد. همین ویژگی های منحصر به فرد است که الصحیح را از دیگر کتاب های قدیم و جدید سیره ممتاز کرده است. از این باب نیز می تواند الگوی مناسبی برای پژوهشگران و محققان ارجمند باشد.

پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی در راستای اهداف علمی پژوهش خود و همگام با نهضت نرم افزاری و تولید علم و اندیشه، ترجمه و تلخیص کتاب: الصحیح من سیره النبی الاعظم (ص) را در دستور کار خود قرار داد و انجام این مهم را بر عهده پژوهشگر محترم جناب آقای دکتر محمد سپهری واگذار کرد که تاکنون شماری از آثار علامه مرتضی را به فارسی ترجمه کرده و با سبک نگارش و اندیشه های استاد آشنا، و خود نیز در حوزه تاریخ و تمدن اسلامی دارای مطالعات تخصصی است.

پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی، ضمن تقدیر و تشکر از اعضای محترم شورای علمی گروه تاریخ و تمدن که در همه مراحل - از تصویب تا انجام طرح - عنایت ویژه ای به این اثر معطوف داشته اند، از مترجم ارجمند نیز که بخوبی از عهده کار برآمده، سپاسگزاری می کند.

امید است صاحبان قلم و اندیشمندان ارجمند این پژوهشگاه را با ارائه نظرات سازنده خویش در جهت نیل به اهداف متعالی فرهنگ و اندیشه اسلامی، و بسط و گسترش تعالیم دینی یاری دهند.

گروه تاریخ و تمدن

پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی

سخن نخست

سیره و مغازی و به عبارت دیگر، تاریخ و زندگانی حضرت محمد بن عبدالله (ص) همواره مورد عنایت و اهتمام ویژه مسلمانان بوده و هست و هر یک از مورخان و سیره‌نگاران بر پایه ذوق، سلیقه و علاقه و مطابق بینش و گرایش خود به تدوین و تألیف در این عرصه همت گماشته‌اند؛ چنان که امروزه انبوه بی‌شماری از نوشته‌های مختصر و مفصل به زبان‌های گوناگون در کتابخانه عمومی و خصوصی، در گوشه و کنار جهان وجود دارد که هر یک به بررسی و گزارش زاویه یا زوایای خاصی از زندگانی رسول خدا (ص) ویژگی دارد.

اهمیت جایگاه سیره و زندگانی رسول خدا (ص) آن چنان است که اصولاً تاریخ‌نگاری مسلمانان با تألیف و تدوین در همین حوزه آغاز شد و با اخذ شیوه‌های تاریخ‌نگری و تاریخ‌نگاری اقوام و ملل دیگر خصوصاً ایرانیان، بیش‌ترین کتاب‌های خود را در این زمینه تألیف کردند. کتابخانه‌های اسلامی از این نظر غنای خاصی دارد که بایسته است، پژوهش‌گران به بررسی جنبه‌ها و گونه‌های مختلف آن همت گمارند.

هر چند مطابق قواعد زبان عربی، واژه «سیره» از «سیر» به معنی حرکت، راه رفتن روی زمین، گذشتن و عبور^۱ گرفته شده، بر نوع و چگونگی رفتار و نیز

۱. بنگرید: معجم مقاییس اللغة، ۱۲۰/۳؛ لسان العرب ۴۵۳/۶؛ المفردات فی غریب القرآن، ۲۴۷.

طریقه، هیأت و حالت^۱ دلالت می‌کند، اما کتاب‌هایی که زیر عنوان سیره رسول خدا(ص) نوشته شده، عموماً به گزارش رفتار سول خدا(ص) پرداخته، کمتر نوع و سبک رفتاری را که حضرت در عمل و روش برای رسیدن به مقاصد متعالی و اهداف رسالت خویش به کار می‌برد، بررسی و گزارش نموده‌اند. البته علاوه بر گزارش‌هایی که در لابلای متون مفصل پراکنده است، کتاب‌های جداگانه‌ای هم به همین جنبه پرداخته‌اند که هر چند به لحاظ شمار اندک است، اما برای شناخت این بخش از زندگانی پیغمبر(ص) قابل استفاده تواند بود.

هدف و انگیزه اصلی نویسندگان مسلمان، الگوسرداری و معرفی سیره و سنت پیغمبر(ص) برای پیروان حضرت بوده که مطابق تعالیم و آموزه‌های قرآنی، شخصیت رسول خدا(ص) را برترین الگوی رفتاری در زمینه‌های مختلف و حوزه‌های گوناگون زندگانی فردی و اجتماعی می‌دانند. قرآن کریم در این باره می‌فرماید:

لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ يَرْجُوا اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا.^۲

قطعاً برای شما (در اقتدا به) رسول خدا سرمشقی نیکوست: برای آن کس که به خدا و روز بازپسین امید دارد و خدا را فراوان یاد می‌کند.

علامه سید محمد حسین طباطبایی(ره) بر همین پایه، رسول خدا(ص) را برای مسلمانان یک منبع، معدن و مرکزی دانسته است که می‌توانند همه اعمال، رفتار و وظایف خود را از این منبع و معدن استخراج کنند.^۳

امام علی(ع) که خود دانش‌آموخته مکتب رسول خدا(ص) است، در این باره وصف دقیقی دارد که در این‌جا فقط ترجمه کلام شیوای حضرت را

۱. بنگرید: اقرب الموارد، ۵۶۲/۱؛ المفردات فی غریب القرآن، ۲۴۷.

۲. احزاب (۳۳): ۲۱.

۳. المیزان، ۱۶/ ۲۸۸.

آورده، خواننده ارجمند را برای دیدن متن آن به نهج البلاغه حواله می‌دهیم. آن گرامی فرمود:

برای تو بسنده است که رسول خدا (ص) را مقتدا گردانی و راهنمای شناخت بدی و عیب‌های دنیا، و خوارمایگی و زشتی‌های فراوانش بدانی، که چگونه دنیا از هر سو بر او درنور دیده شد و برای دیگران گستریده؛ از نوش آن نخورد و از زیورهایش بهره نبرد...

پس به پیامر پاکیزه و پاک (ص) خود اقتدا کن. که در رفتار او خصلتی است آن را که زودن اندوه خواهد و مایه شکیبایی است، برای کسی که شکیبایی طلبد؛ و دوست‌داشته‌ترین بندگان نزد خدا کسی است که رفتار پیامبر (ص) را سرمشق خود کند، و به دنبال او رود؛ از دنیا چندان نخورد که دهان را پر کند و بدان ننگریست چندان که گوشه چشم بدان افکند. تهیگاه او از همه مردم دنیا لاغرتر بود و شکم او از همه خالی‌تر. دنیا را بدو نشان دادند، آن را نپذیرفت، و چون دانست خدا چیزی را دشمن می‌دارد، آن را دشمن داشت و چیزی را که خوار شمرده، آن را خوار انگاشت و چیزی را که کوچک شمرده، آن را کوچک داشت و اگر در ما نبود جز دوستی آنچه خدا و رسول، آن را دشمن می‌دارند و بزرگ دیدن آنچه خدا و رسول آن را خرد می‌شمارند، برای نشان دادن مخالفت ما با خدا کفی بود و سرپیچی ما را از فرمان‌های او آشکارا می‌نمود. او که درود خدا بر وی باد، روی زمین می‌نشست و به دست خود، پای افزار خویش را پینه می‌بست و جامعه خود را خود وصله می‌نمود و بر خر بی‌پالان سوار می‌شد و دیگری را بر ترک خود سوار می‌فرمود؛ پرده‌ای بر در خانه او آویخته بود که تصویرهایی داشت، یکی از زنان خویش را گفت: این پرده را از من پنهان کن که هرگاه بدان می‌نگرم، دنیا و زیورهای آن را به یاد می‌آورم. پس به دل خود از دنیا روی گرداند و باد آن را در خاطر خود میراند و دوست داشت که زینت دنیا از او نهان ماند تا زیوری از آن بر ندارد. دنیا را پایدار نمی‌دانست و در آن، امید ماندن نداشت. پس آن را از خود برون کرد و دل از آن برداشت و دیده از آن برداشت. آری چنین است، کسی که چیزی را دشمن داشت، خوش ندارد که بدان بنگرد یا نام آن نزد وی بر زبان رود و در زندگانی رسول

خدا (ص) برای تو نشانه‌هایی است که تو را به زشتی‌ها و عیب‌های دنیا راهنماست؛ چه او با نزدیکان خویش گرسنه به سر می‌برد و با منزلتی بزرگ که دلت، زشتی‌های دنیا از دیده‌ او فروماند و آن را خوار شمرد. پس نگرنده با خرد خویش بنگرد که: آیا خدا، محمد (ص) را به داشتن چنین صفت‌ها اکرام فرمود، یا او را خوار نمود؟ اگر بگویند: او را خوار کرد، دروغ گفته است و بهتانی بزرگ آورده است؛ پس بایستی بگویند: خدا او را اکرام کرد، پس بداند که خدا کسی را خوار شمرد که دنیا را برای وی گسترد و آن را از کسی که نزدیک‌تر از همه بدو است، در نوردید. پس آن که خواهد، باید پیامبر خدا (ص) را پیروی کند و بر پی او رود و پای بر جای پای او نهد و گر نه از تباهی ایمن نبود، که همانا خدا محمد (ص) را برای قیامت، و مژده دهنده به بهشت و ترساننده از عقوبت نشانه‌ای ساخت. از دنیا برون رفت و از نعمت آن سیر نخورد؛ به آخرت درشد و گناهی با خود نبرد؛ سنگی بر سنگی نهاد تا جهان را ترک گفت و دعوت پروردگارش را پذیرفت. پس چه بزرگ است مَنی که خدا بر ما نهاده، و چنین نعمتی به ما داده؛ پیشروی که باید او را پیروی کنیم و پیشوایی که پا بر جای پای او نهیم. به خدا که این جامهٔ پشمن خود را چندان پینه کردم. که از هر پینه‌کننده شرمساری بردم؛ یکی به من گفت: آن را دور نمی‌افکنی؟ گفتم: از من دور شو که:

زر کامل عیار از بوته بی‌غش چهره افروزد

دل صاحب نظر را سرخ، روز امتحان بینی.^۱

هدف آن دسته از غیر مسلمانان که به تاریخ زندگانی و سیره پیغمبر اسلام (ص) پرداخته‌اند که البته شمارشان اندک نیست؛ معرفی و بلکه تحریف، و نمایاندن سیمایی مه‌آلود و غیر حقیقی از شخصیت رسول خدا (ص) بوده است. در این باره نمی‌توان جانب احتیاط را وانهاد و همگان را با یک دیده نگرست. همان گونه که در میان پیروان مسلمان حضرت، کسانی راه به خطا

۱. نهج البلاغه، خطبه ۱۶۰؛ ترجمه دکتر سید جعفر شهیدی، ۱۶۱-۱۶۳.

پیموده‌اند و به تحریف آگاهانه و یا ناخودآگاه زندگانی پیغمبر(ص) دست یازیده‌اند، در میان غیر مسلمانان، محققان و مؤلفان واقع‌گرایی هستند که تلاش کرده‌اند تا مگر چهره حقیقی آن حضرت را برای مخاطبان خود ترسیم نمایند؛ اگر چه به هر دلیل کمتر توفیق یافته‌اند. شاید بتوان معیارها و ضوابط حاکم بر پژوهش‌های محققان غربی، و نقص منابع مطالعاتی آنان را از عوامل عمده این ناکامی برشمرد.

تا کنون نوشته‌های مورخان و سیره‌نگاران - مسلمان و غیر مسلمان - از زوایا و دیدگاه‌های مختلف و متفاوت مورد نقد و ارزیابی شماری از پژوهش‌گران قدیم و جدید قرار گرفته و از این جهت نیازی به شمارش، یاد کرد و بررسی دوباره این مطالعات دیده نمی‌شود؛ چنان که همین اثر کنونی هم مورد نقد و ارزیابی پژوهش‌گران معاصر قرار گرفته، شماری از محققان، از زوایای چندی به بررسی، نقد و ارزیابی دیدگاه‌های نویسنده پرداخته‌اند.

نمونه‌ای از این نقدها را در کتابی با عنوان: *رویکرد الصحيح به سیره رسول خدا(ص)* می‌توان دید. در عین حال بررسی و پژوهش در باره مکتب سیره نگاری مؤلف ارجمند را از بایسته‌های مهم پژوهشی در این حوزه می‌دانم که شایسته است، محققان توانمند و خوش ذوق و قریحه، مطابق اصول و مبانی ارزیابی علمی متون و دیدگاه‌ها، آن‌را مورد بررسی قرار دهند.

این تألیف ارجمند که تاکنون ده مجلد آن منتشر شده است، به نقد و ارزیابی حدیث در حوزه سیره رسول خدا(ص) ویژگی دارد و نویسنده دانشمند با صرف سالیان دراز با تکیه بر آموزه‌های دینی خصوصاً پای بندی استوار به بینش‌های کلامی شیعه، اخبار و روایات تاریخی را با معیارهایی که در ابتدای کار برای انجام پژوهش‌های علمی صحیح معرفی کرده است، به دقت این موضوع را مورد ارزیابی قرار داده، علاوه بر نشان دادن کاربرد این معیارها و موازین، دیدگاه نهایی را که خود، بر پایه همین معیارها درست می‌داند، تقدیم خواننده می‌کند.

گاهی اوقات روایات و نقل‌های فراوانی از یک واقعه یا حادثه تاریخی را از منابع گوناگون نقل نموده، سپس با حوصله و دقت زایدالوصفی به نقد و ارزیابی آن از وجوه و جنبه‌های متعدد می‌پردازد، چنان که اگر خواننده خود را برای پیمودن این راه دراز مهیا نکرده باشد، چه بسا در میانه‌های مسیر از ادامه آن، احساس ملال و خستگی کند، اما شیوه ابتکاری و کاوش‌های علمی، همت وی را برای آگاهی از سرانجام پژوهش برمی‌انگیزد، به گونه‌ای که از یک سو از حجم انبوه تحریف در حوادث تاریخی و تلاش نامیمون دست‌های پیدا و پنهان برای انحراف حقایق و تزویر وقایع، به منظور تحکیم پایه‌های حکومت باطل ستمگر، انگشت‌دهشت به دندان می‌گیرد و از سوی دیگر عزم خستگی‌ناپذیر نویسنده برای پیرایش اخبار و متون تاریخی و نمایاندن حقایق پنهان برای حق‌جویان را ستودنی و مثال‌زدنی می‌بیند.

این‌جانب از سال‌ها پیش که ترجمه آثار نویسنده ارجمند را به زبان فارسی آغاز کرد، همواره قصد آن داشت که این تألیف گرانمایه را نیز برای خوانندگان و علاقه‌مندان فارسی زبان ترجمه کنم اما هر بار مطالعه این حجم انبوه را از حوصله مخاطبان خود بیرون می‌یافتم. از همان روزگار، ترجمه‌گزیده این اثر در ذهنم نقش بست و چنین بود که پس از رایزنی با شماری از صاحب‌نظران این عرصه و کسب موافقت مؤلف ارجمند، بر آن شدم تا گزینشی روان‌با حفظ ستون فقرات نگارش و اصول نقد و ارزیابی حدیث، و اخبار و متون تاریخی خاص و ابتکاری نویسنده، به اندازه‌ای که برای مخاطب فارسی زبان پسندیده باشد، تقدیم کنم.

از درگاه خداوند متعال مسألت دارم که ما را در تحقق این هدف و آرزو، توفیق عنایت فرماید.

۱۳۸۴/۲/۶

مطابق با

۱۷ ربیع‌الاول ۱۴۲۶

تهران، محمد سپهری